Всеукраїнський конкурс учнівської творчості
«Об'єднаймося ж, брати мої!»

«Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!»

Номінація: «Історія України і державотворення»

Державотворчий процес в період національно-визвольної боротьби 1917 – 1921 рр. та в сучасній Україні: здобутки і прорахунки

Виконала: **Волошин Зоряна Романівна**,
учениця 10-Б класу Ліцею №4
імені Лесі Українки
Дрогобицької міської ради
Науковий керівник:
Бігун Любов Теофілівна, учитель історії
Ліцею №4 імені Лесі Українки
Дрогобицької міської ради

ДРОГОБИЧ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП……..**3**

1. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ У ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 РР…….**4**

2. ПРАВОВІ ЗРУШЕННЯ У ПЕРІОД ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ……...**12**

3. ОСОБЛИВОСТІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ……...**21**

4. АКТУАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ДЕРЖАВИ……..…**23**

ВИСНОВОК……..**26**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….….**28**

ВСТУП

Дана робота полягає у вивченні історичного розвитку України із застосуванням ретроспективи та у соціо-політичному аналізі становища країни у час сучасного повномасштабного вторгнення та у час національно-визвольної боротьби першої половини ХХ століття.

Актуальність теми обумовлена важливістю розуміння національних державотворчих традицій, основних принципів зовнішньої та внутрішньої політики України в час, коли країна-агресор намагається знищити основоположні елементи нашої держави. Окрім цього, аналіз здобутків та прорахунків діяльності певних політичних тогочасних партій у різні періоди становлення України як незалежної суверенної держави дають змогу усвідомити основні помилки в державотворчому процесі та удосконалити його для подальшого розвитку країни.

Метою роботи є з'ясувати фактори, які впливали на процес становлення України як суверенної держави та виокремити методи державотворення, які використовувалися у різні періоди історії України. Для здійснення зазначеної мети служать наступні **завдання:**

1. проаналізувати державотворчі процеси в Україні у новітній час; визначити позитивні та негативні наслідки діяльності різних політичних організацій, які діяли на території УНР/ЗУНР та сучасної України;
2. дослідити мовне питання, що виникло в українському суспільстві внаслідок повномасштабного вторгнення;
3. вивчити особливість сучасної війни Росії проти України та вплив гібридного ведення війни на Україну.

1. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ У ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 РР

Поштовхом до початку Української революції стала Лютнева революція у Російській імперії. Внаслідок Лютневої революції в березні 1917 року в Російській імперії відбулося повалення монархії, становлення натомість Тимчасового уряду та формування Ради робітничих та солдатських депутатів, яка згодом мала вплив на діяльність уряду. В Україні утворення альтернативного апарату влади брало початок із формування Тимчасового українського революційного комітету, члени якого зверталися до українців із закликами створювати власну політику, яка буде сповнена свідомістю власних національних інтересів. Діяльність Комітету характеризувалася проведенням маніфестацій, ліквідацією органів царської адміністрації та передачею виконавчої влади до призначених Тимчасовим урядом комісарів із повітів та губерній. Узявши за приклад політику Російської імперії, Комітет сформував Раду об'єднаних організацій та Раду робітничих та солдатських депутатів, які вимагали становлення соціалістичного ладу та ліквідацію приватної власності на території України. Так як у новоутвореному комітеті діяли як самостійники на чолі із Миколою Міхновським, які плекали ідею незалежної України, так і автономісти (Дмитро Дорошенко, Володимир Винниченко), що бачили майбутнє української держави як автономної республіки у складі федеративної Росії, то і єдиного політичного курсу вони не мали. Такі події призвели до того, що у 17 березня 1917 року з ініціативи соціал-демократичної партії «Товариство українських поступовців» було зібрано у клубі «Родина» представників українських політичних партій, громадських та культурних організацій, духовенства та студентства з єдиною метою: формування єдиного координаційного центру національного руху в Україні. Того ж дня було проголошено утворення Української Центральної Ради (УЦР), керівником заочно

було обрано Михайла Грушевського, а товаришами голови – Дмитра Дорошенка та Дмитра Антоновича. Офіційне діловодство розпочалося вже 22 березня. Лише з формування УЦР можна простежити специфіку процесу формування влади в Україні: на відміну від Росії, де на 1917 рік утвердилося двовладдя, Україна мала тривладдя, тобто, крім Тимчасового уряду та робітничих і солдатських Рад, була і Центральна Рада. 1 квітня 1917 року в Києві проходить 100-тисячна українська маніфестація, на якій було висунуто вимогу національно-територіальної автономії України. Цю ідею активно підтримали поступовці, соціал-федералісти, соціал-революціонери та члени соціал-демократичної робітничої партії. Маніфестація певним чином вплинула на подальший політичний курс УЦР, адже 19-21 квітня того ж року в Києві на Всеукраїнському національному конгресі було визначено Центральну Раду головним представницьким органом політичних і громадських організацій України та постановлено його основним завданням досягнення національно-територіальної автономії у складі демократичної федеративної Росії. Склад УЦР був поповнений депутатами з різних регіонів та соціальних прошарків, а провідною функцією стала роль тимчасового парламенту. Фактично, саме Українська Центральна Рада є першим попередником Верховної Ради України, що дає підстави стверджувати, що період національно-визвольної боротьби 1917-1921 років є періодом формування законодавчих основ сучасної України. У травні Центральна Рада розпочала переговори із російським Тимчасовим урядом про надання України автономії, проте вимоги були проігноровані. Це спонукало УЦР на прийняття 23 червня I універсалу, який містив положення про автономію України у складі Росії; проголошення УЦР як найвищого державного органу; скликання Всеукраїнських установчих зборів; запровадження особливого податку на власну справу; необхідність розробки закону про розподіл поміщицьких земель. Враховуючи тогочасну багатонаціональність в Україні, Універсал закликав

громадян до злагоди і порозуміння. Одразу після проголошення автономії було створено Генеральний секретаріат – виконавчий орган УЦР, головою якого було обрано Володимира Винниченка. Генеральний секретаріат теж є фактичним попередником виконавчого органу сучасної України, а саме – Кабінету Міністрів. Склад Секретаріату та розподіл ролей у ньому теж вартий уваги, адже ілюструє, що вже на 1917 рік в питаннях державотворення приділяли увагу всім аспектам соціального життя громадян. Генеральний секретаріат складався із 8 генеральних секретарів та генерального писаря: Володимир Винниченко, окрім посади голови, займав посаду генерального секретаря внутрішніх справ; Барановський Христофор – фінансові справи; Єфремов Сергій – міжнаціональні справи; Мартос Борис – земельні справи; Симон Петлюра – військові справи; Валентин Садовський – судові справи; Микола Стасюк – продовольчі справи; Стешенко Іван – освіта; Павло Христюк – генеральний писар. Так як більшість членів Секретаріату були із Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), то і політичний курс діяльності органу був визначений. Члени УСДРП підкреслювали національні питання, виступали за українізацію та автономію, демократизацію суспільного ладу та конфіскацію великих площ земельної власності. Окрім цього, Генеральний секретаріат займався ще одним завданням, а саме – переговори із Тимчасовим урядом на рахунок самопроголошеної автономії. Негативний результат перемовин спонукав УЦР на видачу ІІ Універсалу, який став умовним «кроком назад», адже одним із положень Універсалу було зобов’язання УЦР почати розробку закону ро автономність України, який повинен бути затвердженим Всеросійським установчим збором. До цього моменту, УЦР зобов’язується не здійснювати автономії України. Звичайно, Універсал піддався справедливої критики і з боку українського народу, і з боку політичних партій, зокрема, лідер партії українських націоналістів Микола Міхновський. Окрім цього, ІІ Універсал позбавляв УЦР

можливості самостійно затверджувати членів Генерального секретаріату, натомість це право отримав Тимчасовий Уряд. Таким чином, Генеральний секретаріат був призначений представником Тимчасового уряду в Україні. 28 вересня за ініціативи УЦР в Києві відбувся З'їзд народів Росії, на якому було визначено подальший курс Центральної Ради: створення національно-територіальної автономії для українців та інших національностей у складі Росії; формування в українських регіонах червоної гвардії; передача влади Радам. 7 листопада 1917 року в Петрограді відбувся державний переворот і Тимчасовий уряд був повалений більшовиками на чолі із Володимиром Леніном. Скориставшись вдалим моментом, УЦР повернула контроль над Києвом та в швидкому порядку прийняла III Універсал, який проголошував заснування Української Народної Республіки (УНР) як автономії у складі Росії, а також скасування права приватної власності та смертної кари; впровадження демократичних свобод, 8 годинного робочого дня; амністію політичним в'язням; встановлення державного контролю над виробництвом; а також судова реформа, яка передбачала формування нормативно-правової бази, затвердження законопроєкту про утворення Генерального суду, який поділявся б на три департаменти: цивільний, карний та адміністративний. До складу УНР входили: Київщина, Волинь, Поділля, Полтавщина, Харківщина, Таврія без Криму, Чернігівщина, Херсонщина та Катеринославщина. Інші регіони, на яких проживали українці, повинні були приєднатися до Республіки шляхом переговорів. Так як проголошення УНР викликало невдоволення більшовицького уряду в Росії. Через ворожу російську політику, УЦР прийняла IV Універсал, положення якого передбачали проголошення незалежності УНР; виокреслення мирної демократичної зовнішньої політики Республіки та активної боротьби із більшовиками; введення земельної реформи та встановлення контролю над торгівлею та банківською сферою; програми соціально-економічних змін: розпуск

постійної армії, творення народної міліції, обрання органів місцевого самоврядування, боротьба із безробіттям та соціальна допомога інвалідам війни. Одним із найважливіших пунктів Універсалу було положення про те, що влада в Республіці належить народові. Це положення перегукується із статтею 5 розділу 1 Конституції України, із чого можна зробити висновок, що на формування загальних засад державотворення сучасної України мали вплив Універсали УЦР 1917 років. Це свідчить про прогресивність державотворчих ідей, що зароджувалися в українському суспільстві у першій половині XX століття. Не менш важливою подією було прийняття Конституції УНР, яка стверджувала республіканську форму УНР із парламентарно-демократичним режимом та верховенство законодавчої влади над виконавчою. Державотворча діяльність УЦР наштовхнулася на ряд перешкод, а саме: більшовицька агресія проти України, незавершеність Першої світової війни, криза держави та влади. В цих складних геополітичних умовах Центральній Раді довелося водночас вести мирні переговори з представниками Четверного Союзу в Бересті та вести війну з більшовиками. Після підписання Берестейського мирного договору УЦР звернулася по військову допомогу до австрійців та німців, аби звільнити українські території від більшовицької окупації. Таким чином, Центральна Рада опинилася в залежності від австрійського та німецького командування, а спроби далі вести ліволіберальний політичний курс викликали невдоволення більшовицького окупаційного режиму. Все це дозволило правим консерваторам здійснити у квітні 1918 року державний переворот, внаслідок якого на місці Української Народної Республіки постала Українська Держава на чолі із гетьманом Павлом Скоропадським. Гетьман Скоропадський ліквідував Центральну Раду, її установи, скасував республіку та реформи УНР. Внутрішня політика ґрунтувалася на козацьких традиціях державотворення та соціально-політичних стандартах Російської імперії.

Характеризувалася політика Скоропадського консерватизмом, напрямом на утворення конституційної монархії, створенням системи державних нагород, стабілізацією валюти, податкової системи, державного бюджету, відновленням діяльності залізниць, збереженням державної хлібної монополії та поверненням прав власності на землю селянам. Особливої уваги варта національно-культурна політика, націлена на українізацію населення, розвиток культури та науки, популяризацію української мови, створення українських гімназій, університетів, Державного українського архіву, бібліотек, галерей, Української академії наук. Важливим пунктом політики Скоропадського було поновлення армії, розбудова флоту та авіації. Зовнішня політика ґрунтувалася на здійсненні дипломатичних місій, встановленні політичних та економічних зв'язків із європейськими державами. Правління гетьмана Скоропадського закінчилося 14 грудня 1918 року внаслідок повалення гетьманату політичними партіями, що раніше були у складі УЦР. Повстанці встановили владу Української Народної Республіки та передали владу Директорії – найвищому органові державної влади відродженої УНР. Головою Директорії було обрано Володимира Винниченка, згодом його місце посів Симон Петлюра. Директорія проголосила себе тимчасовою верховною владою в революційний час і наголосила, що влада в УНР має належати лише працюючим класам. Як тимчасовий законодавчий орган було створено Трудовий конгрес України. Директорія відновила республіканський лад і демократичне правління в Україні. Акт Злуки Української Народної Республіки із Західно-Українською Народною Республікою (ЗУНР) засвідчив волю українського народу до Соборності. Скликаний Директорією Трудовий конгрес, забезпечив широку представницьку основу української влади. Внутрішня політика, за сприяння В. Винниченка, набула радикалізму, сповнилася ідеї повалення буржуазії та позбавлення її виборчих прав. Директорія не втілювала таких радикальних постанов в маси, тому селяни вірили

більшовицькій пропаганді, через що радянська влада дедалі більше просочувалася в українське суспільство. Аби заспокоїти селянство, Директорія практикувала вилучення приватних, державних та церковних землеволодінь для перерозподілу між селянами, водночас за поміщиками залишались будинки, виноградники та худоба. Такими методами Директорія планувала вдовольнити обидва прошарки суспільства, але реакція інтелігенції та буржуазії була негативною, що підривало владу Директорії, а селяни розцінили заходи Директорії пропоміщицькими та все більше піддавалася більшовицькій агітації. У зовнішній політиці Директорія домоглася визнання УНР Італією, Голландією, Ватиканом та рядом інших країн, проте так і не вдалося налагодити демократичних стосунків із країнами Антанти, Польщею та радянською Росією. Через критичне політичне та військове становище в УНР, економічно стабілізувати державу не вдалося. Втрати через революційні заворушення та Першу світову були катастрофічними, промисловість скоротилася, у жахливому становищі перебувала харчова галузь промисловості, через що населення потерпало від голоду, а торгівля набула спотворених форм. Невдала політика Директорії призвела до захоплення влади більшовиками в кінці 1918 – на початку 1919 років. Хоч українське суспільство усвідомило, що більшовицькі ідеї та обіцянки були ненадійними, а радянський режим – фактичною катастрофою для української державності, було запізно. Станом на весну 1919 року на території України було встановлено радянську владу. Розпад Австро-Угорської монархії, прозваної “клаптиковою імперією”, відкрив шлях до незалежності її народів. Галичина – східна частина австрійського коронного краю – від початку стала ареною суперництва українського та польського національно-визвольних рухів. Права на неї заявили одночасно Українська національна рада та Польська ліквідаційна комісія. Українці Закарпаття та Північної Буковини тяжіли до своїх братів-галичан, але їхні землі також були об’єктом зазіхання сусідніх народів і

держав. Змагання за першість у Львові виграли українці, які швидко і рішуче встановили контроль над краєм. Ці події увійшли в історію як Листопадовий чин. Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії запроваджував назву нової держави – Західно-Українська Народна Республіка. Однак закріпити успіх галичани не змогли. Після місяця затятих боїв українці були змушені залишити свою столицю. Утворився протяжний українсько-польський фронт. Спочатку бої носили позиційний характер. Це надало змогу ЗУНР облаштувати державні справи: провести реформи, сформувати дієвий уряд, адміністрацію, військо. Допомога Києва, на яку розраховували державні мужі ЗУНР, підписуючи Акт Злуки 22 січня 1919 року, не допомогла виграти війну з Польщею. Зміцнілі польські війська за підтримки переможної Антанти окупували майже всю Східну Галичину. Відчайдушний контрнаступ – Чортківська офензива – лише ненадовго виправив ситуацію. Врешті уряд і армія ЗУНР були змушені перетнути Збруч і об’єднатися із силами Директорії на Поділлі. У 1921 році, після кількох воєн радянської Росії з УНР, майже вся територія України опинилася під контролем окупанта. Ризький мир, підписаний у березні того ж року між радянськими урядами Росії й України та Польщею, фактично поховав самостійницькі плани урядів УНР і ЗУНР. Раніше, 1918-го Румунія окупувала Буковину, 1919-го до Чехословаччини відійшло Закарпаття. Долю Східної Галичини було вирішено 1923 року на Паризькій конференції – її приєднано до Польщі.Попри те, що до середини 1920-х років усі землі сучасної України опинилися під владою чотирьох держав, питання єдності української нації вже ніколи не ставилося під сумнів. Саме під час Української революції було проголошено незалежність України, продемонстровано можливість цивілізованого демократичного збирання територій в єдину суверенну державу. Це був вагомий і багато в чому трагічний досвід державницько-правової розбудови

України. Українській політичній еліті не вдалося повною мірою втілити в життя ідею відродження державності. Це обумовлено не лише зовнішніми геополітичними чинниками, небажанням держав – переможниць у Світовій війні бачити Україну самостійною, а й проблемами внутрішнього характеру. Йдеться про недостатню консолідацію суспільних верств, гострі ідейні протиріччя політичної еліти, недооцінку значення збройних сил у захисті державного суверенітету, кволість мобілізаційних зусиль урядів, прорахунки у виборі стратегічних союзників.

2. ПРАВОВІ ЗРУШЕННЯ У ПЕРІОД ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Після проголошення суверенітету України почався процес створення нормативної бази, без якої Україна як держава не могла існувати. Декларація про державний суверенітет України проголосила принцип поділу влади в республіці на законодавчу, виконавчу і судову. 5 липня 1991 року Верховна Рада УРСР прийняла пакет законів щодо запровадження президентства у республіці. Протягом вересня здійснювалось висування кандидатів на посаду президента. 1 грудня 32 млн. громадян взяли участь у голосуванні, Леонід Кравчук отримав майже 20 млн. голосів і став першим президентом України. До 1996 року розбудова державного апарату першу стадію практично пройшла. ЇЇ можна умовно визначити такими подіями: проголошенням незалежності України 24 серпня 1991 року, підписанням 8 червня 1995 року Президентом України Л. Кучмою і головою Верховної Ради України О. Морозом Конституційного договору, покликаного усунути кризовий стан влади в країні. На першій стадії створення нового державного апарату України одним з важливих моментів стало прийняття Закону від 14 лютого 1992 року про внесення змін і доповнень у Конституцію України. Було зроблено спробу більш

чітко розмежувати повноваження між законодавчою, виконавчою і судовою владою. Були також затверджені символи України як незалежної держави: Державний герб, Державний прапор і Державний гімн. За Конституцією єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада - представницький орган, депутати якого обираються населенням на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні. Верховна Рада правомочна розглядати і вирішувати будь-які питання, не віднесені до компетенції органів державної виконавчої або судової влади. Ті ж них які не є такими, вирішуються виключно всеукраїнським референдумом. Порядок призначення, підготовки, проведення референдуму, порядок визначення його результатів передбачено Законом України від 3 липня 1991 р. «Про всеукраїнський і місцеві референдуми». Склад Верховної Ради - 450 народних депутатів. Порядок роботи Верховної Ради України визначався її регламентом, прийнятим українським парламентом 27 липня 1994 р. Верховна Рада працювала сесійне. Для організації її роботи спеціально утворювалась Президія. З метою здійснення законопроектної роботи, попереднього розгляду і підготовки питань, віднесених до відання Верховної Ради, а також сприяння втіленню в життя законів та підзаконних актів, контролю за діяльністю державних органів і організацій Верховна Рада обирала з числа народних депутатів постійні комісії. Уособленням виконавчої влади стали Президент і Кабінет Міністрів. Президент - главою держави і виконавчої влади в республіці. Президент обирався на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні строком на 5 років. Невід'ємною умовою побудови демократичної правової держави, втілення в життя верховенства права є проведення судово-правової реформи, головне завдання якої - становлення сильної, незалежної при здійсненні своїх функцій судової влади. У квітні. 1992 р. Верховна Рада схвалила Концепцію судово-правової реформи. Незабаром після ЇЇ схвалення Верховна Рада прийняла

закони стосовно Конституційного Суду України, статусу суддів та організації судового самоврядування. Судове самоврядування розглядається як одна з найважливіших гарантій забезпечення незалежності судів і суддів. Отже, в Україні було зроблено певні кроки в напрямі становлення судової влади.

Найважливішою умовою досягнення мети судово-правової реформи є й також удосконалення організації та діяльності попереднього слідства, прокуратури, адвокатури, чітке визначення компетенції Міністерства юстиції, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки та їх органів на місцях. Цьому завданню підпорядковано, зокрема, закони про прокуратуру, адвокатуру, Службу безпеки України та оперативно-розшукову діяльність. У процесі розбудови державного апарату створювалась правова база реформування місцевої влади. У березні був прийнятий Закон «Про місцеві Ради народних депутатів, місцеве і регіональне самоврядування». Ним діяльність Рад обмежувалася здійсненням функцій місцевого та регіонального самоврядування, а виконавчі функції передавалися представникам Президента України в областях і районах, а також у містах Києві і Севастополі. Таким чином, за відносно короткий проміжок часу в основному була створена правова база для забезпечення організації та діяльності державного апарату України. Цей апарат активно працював. Проте безконфліктного функціонування усіх гілок влади, всього державного механізму як у центрі, так і на місцях, на жаль, досягти не вдалось. В діяльності Верховної Ради теж поставало чимало проблем. Практика, що склалася протягом останніх майже п'яти років в організації законодавчого процесу у Верховній Раді, потребувала корінних перетворень. Найбільше проблем виявилося в організації й діяльності виконавчої влади. І це закономірно. Адже Інститут президентства як складової частини виконавчої влади є новим для України. Заснування місцевої адміністрації як одного з елементів виконавчої влади було тісно пов'язано з впровадженням в 1992 році

інституту представників Президента України в областях і районах. Але реформування місцевої влади було припинено 3 лютого 1994 року, коли Верховна Рада прийняла Закон «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» і повернула владу на місцях Радам народних депутатів та їх виконкомам. Фактично це означало контрреформу у питаннях місцевої влади. Чимало проблем виникало й при реалізації Концепції судове-правової реформи. Все практично звелося до демократизації статусу суддів, а також до розвитку елементів інфраструктури судової влади. Причин такого ненормального стану в організації та діяльності державного апарату України чимало. Однією з них було те, що реформування системи державної влади і місцевого самоврядування відбувалося нерівномірно, нерідко без певної програми. У середині 1995 року склалася небезпечна ситуація – різко загострилося протистояння владних структур, перш за все суб'єктів конституційного права України – Верховної Ради і Президента. Такий стан взаємовідносин державних органів негативно впливав на всі сторони життя республіки, породивши економічну і політичну кризу і соціальне напруження в суспільстві. Однією з головних причин такого становища була відсутність нової демократичної конституції України. Враховуючи ситуацію, що склалася, Верховна Рада як єдиний законодавчий орган з одного боку, та Президент як глава держави і виконавчої влади – з другого, тобто сторони, які одержали свої повноваження безпосередньо від народу, уклали Конституційний договір «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України». Цей договір набрав чинності з моменту підписання його Президентом та Головою Верховної Ради України 8 червня 1995 року. В статті 61 договору йшлося, що він діє до прийняття нової Конституції. Щодо положень чинної Конституції України 1978 року, то, згідно з Конституційним договором, вони визнані чинними лише в частині, що

узгоджується із зазначеним договором. Таким чином. Конституційний договір був основним правовим актом, який на той час мав забезпечити організацію і діяльність державного апарату України в період дії цього акта. Процес створення державного апарату незалежної України є складним і тривалим. Багато проблем у цій справі вирішує нова Конституція України, прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року. Проголошення незалежності України відкрило реальну можливість створення розгалуженої законодавчої системи. У реформуванні законодавства намітилися три основні напрямки. По-перше, здійснювався і здійснюється процес змін і пристосування чинних правових норм 60-70-х років до ринкової економіки і плюралістичної демократії. По-друге, приймалися і приймаються нові правові акти, також покликані забезпечити їх функціонування. По-третє, в Україні активно проводиться робота по підготовці проектів нових кодексів. Реформуванню піддано усі галузі права. У період, що розглядається, одним з найважливіших правових актів у галузі цивільного права залишається Цивільний кодекс України (ЦК), затверджений Верховною Радою УРСР 18 липня 1963 року, але до нього останнім часом внесені зміни і доповнення відповідно до нового цивільного законодавства України, в тому числі законами України про власність, заставу, авторське право і суміжні права, об'єднання громадян та інші. 11 липня 1995 року Верховна Рада внесла істотні зміни до статті 71 ЦК України, яка визначала загальні строки позовної давності (для громадян - 3 роки, для юридичних осіб - 1 рік). Тепер загальний строк позовної давності встановлений тривалістю 3 роки незалежно від того, хто подає позов: громадянин (фізична особа), юридична особа чи держава. Оновлення ЦК України дає можливість пристосувати його для регламентації майнових відносин в умовах становлення ринкової економіки в Україні. У 1993 році був прийнятий Повітряний кодекс України, в якому поряд з іншими галузевими нормами містяться цивільно-правові норми, в тому числі про страхування цивільної

відповідальності повітряного перевізника. Цивільно-правові норми містяться також в окремих указах Президента України, зокрема указ «Про обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів». Значну роль у регулюванні майнових відносин відіграли декрети і постанови Кабінету Міністрів України, наприклад, декрет від 31 грудня 1992 року «Про перелік майнових комплексів державних підприємств, організацій, їх структурних підрозділів основного виробництва, приватизація або передача в оренду яких не допускається». У сфері цивільного законодавства діє чимало відомчих нормативних актів, деякі з них прийняті останнім часом. Елементами системи цивільного законодавства є також примірні статути кооперативних і громадських організацій, схвалені органами державного управління або прийняті вищими органами кооперативних та інших структур. Триває розвиток законодавства про підприємництво. Правове регулювання в сфері бізнесу здійснювалось шляхом застосування норм у таких найважливіших актах, як закони України від 19 вересня 1991 року «Про господарські товариства», від 14 жовтня 1992 року «Про банкрутство», від 22 квітня 1993 року «Про аудиторську діяльність». Не залишилось без змін й трудове законодавство. Тут чимало зроблено в галузі захисту трудових прав працівників. Так, були прийняті закони про охорону праці, основні принципи соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку. Кабінет Міністрів України затвердив Правила відшкодування власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом шкоди, заподіяної працівникові ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків. До Кодексу законів про працю України були внесені зміни і доповнення, які стосувалися охорони праці. Одержав подальший розвиток Інститут контракту. У березні 1993 року Кабінет Міністрів України затвердив Положення про порядок укладення контрактів керівником підприємства, що є у загальнодержавній

власності, при наймі на роботу, а наступного року - Положення про порядок укладення контрактів при найманні на роботу працівника. Певні зрушення сталися і в аграрному законодавстві України, зокрема були прийняті закони щодо колективного сільськогосподарського підприємства та селянського господарства. Дещо було зроблено й в законодавстві про соціальне забезпечення. Були прийняті закони України, які визначали статус ветеранів війни, громадян, які постраждали в результаті чорнобильської катастрофи. Вносилися зміни і в кримінальне законодавство, причому досить радикальні. У січні 1992 року Президія Верховної Ради України прийняла Указ про кримінальну відповідальність за підроблення купонів - української валюти перехідного періоду. В березні цього ж року з Кримінального Кодексу України (КК) були вилучені такі види покарання, як заслання і вислання, був прийнятий Закон про внесення змін і доповнень до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів (КПК) Української РСР, Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення і Митного кодексу України. Насамперед було викладено нову редакцію першої глави Особливої частини КК, в якій визначалися склади державних злочинів. Істотним нововведенням було різке скорочення випадків можливого застосування виключної міри покарання - смертної кари шляхом розстрілу. У період, що розглядається, декриміналізувалося багато складів злочинів. В той же час підвищувалась відповідальність за дії, спрямовані проти конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, економіки та екологічної безпеки України. Значущі зміни і доповнення були внесені до кримінально-процесуального законодавства. Змінені строки попереднього слідства і тримання осіб під вартою. Був прийнятий Закон «Про оперативно-розшукову діяльність», який посилював гарантії громадян. Законом України «Про внесення доповнень і Змін до деяких законодавчих актів України» КПК України був доповнений рядом статей, які також посилювали

гарантії громадян при зверненні їх до суду. Зокрема, заарештований, його захисник тепер мали право звертатися до суду з оскарженням санкції прокурора на арешт. 23 грудня 1993 року був прийнятий Закон про внесення змін і доповнень до окремих статей КПК України, які розширювали права підозрюваного, обвинуваченого і підсудного на захист. Розробка законодавчих актів та внесення до них змін іноді здійснювались на недостатньому науковому і юридично-технічному рівні, з багатьма неузгодженостями. Мали місце численні факти дублювання та суперечностей між окремими правовими нормами тощо. Оскільки кількість законодавчих актів, прийнятих останнім часом, невпинно зростала, зазначені недоліки не лише створювали небезпеку руйнування існуючої законодавчої бази, а й значно ускладнювали формування нової законодавчої системи, яка б ґрунтувалася на реформованих економічних, соціальних та політико-правових відносинах. Нерідко приймалися правові акти, які викликають здивування, наприклад, ситуація з пенсійним законодавством, де повністю знівельовано значення стажу і якості роботи, її шкідливості. У багатьох галузях права продовжують діяти законодавчі акти і правові інститути, далекі від світових стандартів. Наприклад, в незалежній Україні продовжує діяти КК (з наступними змінами й доповненнями), який відбиває погляди, що охорона держави, власності останньої та інтересів установ є найважливішим призначенням кримінального права. Можна навести й такий приклад. В українському цивільному судочинстві існує здебільшого «слідчий» тип цивільного процесу, який характеризується тим, цю сам суд за власною ініціативою може збирати докази і готувати весь процесуальний матеріал до судового розгляду. Часто це робиться незалежно від бажання сторін, піл приводом захисту їх прав. Наближення цивільного судочинства до загального типу цивільного процесу надасть більше реальних прав сторонам у процесі і звільнить суд від виконання зайвих функцій. До проголошення незалежності Україна мала фактично статус

провінції радянської імперії. Тому звільнена республіка відразу вдалася до творення законів, здатних забезпечити її суверенне існування, вирізнити з-поміж інших держав. Серед цих законів одним з найважливіших був закон «Про державний кордон України», прийнятий Верховна Рада України 4 листопада 1991 року. Він встановив недоторканість кордонів, регламентував їх режим, порядок охорони, перетину. Одночасно було прийнято закон «Про кордонні війська України». Пізніше, 12 грудня, президент України Л. Кравчук підписав указ «Про утворення державного митного комітету України», одним з головних завдань якого стало забезпечення економічної безпеки республіки. Прийнятий 6 грудня закон про Збройні Сили України заборонив застосування їх без рішення Верховна Рада України для виконання завдань не пов'язаних з обороною держави. Цим же законом встановлювалось використання у Збройних Силах України державної мови, здійснення військово-патріотичного виховання. Прийнятим 4 листопада Законом про Національну гвардію України було утворено на базі внутрішніх військ озброєний загін для захисту суверенітету і територіальної цілісності держави, а також життя, гідності, конституційних прав та свобод громадян. Суттєвим атрибутом незалежної держави є її громадянство. 8 жовтня 1991 року Верховна Рада України прийняла закон щодо громадянства України. Зважаючи на поширену комуністичну практику позбавлення громадянства небажаних режимові людей, закон визначив громадянство, як невід'ємне право людини, якого ніхто не може бути позбавлений, як і права змінити громадянство.

3. ОСОБЛИВОСТІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Якісно новий підхід до ведення воєнних кампаній спостерігається у гібридній війні РФ проти України, у якій ключовим моментом стала психологічна й інформаційна обробка місцевого населення, що надало Росії змогу здійснити анексію Криму та утворити квазідержави ДНР та ЛНР. Інформаційна зброя особливо ефективно діє проти тієї країни, яка знаходиться у кризовому стані, у суспільній свідомості якої панує ціннісна недовіра до влади, соціально-політична невизначеність. Застосування інформаційної зброї стає особливо ефективним, коли у державі спостерігається протистояння між політичними силами, наявною є криза моральної та правової свідомості, є слабкою патріотично налаштована еліта у всіх сферах суспільного життя. Ідентичну ситуацію можна спостерігати під час захоплення більшовиками влади на території УНР у 1918-1919 роках через невдалу політику Директорії способом пропаганди. Варто окреслити основні загрози інформаційному суверенітету держави та процесам демократичного державотворення, що несе у собі інформаційна зброя. Так, загрозою національній безпеці є відсутність державної ідеології, спільних ціннісних орієнтацій розвитку суспільства, чіткої соціально-економічної політики, критичне майнове розшарування суспільства, які призвели до поляризації світоглядних засад щодо перспектив розвитку Української держави й активізували споживацьку мотивацію політичної поведінки громадян. Вагомою загрозою вважають неконтрольованість соціальних мереж і віртуальних спільнот, оскільки за допомогою соціальних мереж можна не тільки впливати на суспільну свідомість, збирати людей на масові акції та “кольорові революції”, але й вербувати найманців у бандформування, планувати і координувати їх дії, організовувати теракти і диверсії, проводити масштабні операції, завдаючи ворожій державі неприйнятного збитку. Основними загрозами

національній безпеці України в інформаційній сфері є: прояви обмеження свободи слова та доступу до інформації; викривлення, спотворення, блокування, замовчування, упереджене та тенденційне висвітлення інформації та несанкціоноване її поширення; відкрита дезінформація; інформаційна експансія з боку РФ і руйнівне інформаційне вторгнення у національний інформаційний простір; виникнення і функціонування у національному інформаційному просторі держави непідконтрольних інформаційних потоків; поширення засобами масової інформації культу насильства та жорстокості; повільність входження України у світовий інформаційний простір; невиваженість державної інформаційної політики та відсутність необхідної інфраструктури в інформаційній сфері.

Контроль над ескалацією ситуації досягається завдяки активній тривалій проросійській пропаганді серед населення Південно-Східних регіонів України. Наслідками таких дій стали сприйняття населенням відповідного наративу і формування проросійської ініціативної більшості, яка стала основою для консолідації сепаратистів і підтримки інтервенції збройних формувань. Аби російська пропаганда не поширювалася далі та не завдала ще більш негативних наслідків для українського суверенітету, необхідно активізувати дій органів публічного врядування України в напрямку своєчасного виявлення й нейтралізації загроз і ризиків негативного впливу шкідливого контенту національного і світового інформаційного простору, забезпечити задоволення інформаційних потреб людини й суспільства, реалізувати національні інтереси держави у глобальному інформаційному просторі та здійснити ефективний захист національного інформаційного простору й інформаційного суверенітету держави. Особливо важливим є протистояння проявам гібридної війни для України, що вимагає від нашої держави проведення відповідних заходів реагування, таких як: захист

інформаційно-комунікативної командної інфраструктури комп'ютерних та інформаційних мереж і баз даних державного та військового управління; створення спеціальних підрозділів і служб системи захисту від несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів, хакерських атак; боротьба з фейками, поширенням тенденційного викривлення фактів, упередженим висвітленням проблем тощо; протиборство інформаційній експансії Російської Федерації та руйнівному інформаційному впливу інформаційної зброї РФ на національний інформаційний суверенітет України; формування стратегічної інформаційно-комунікативної політики України щодо запобігання, протидії та нейтралізації шкідливого інформаційно-психологічного впливу на суспільну свідомість на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях; формування стратегічної політики України щодо покращення свого міжнародного іміджу в глобальному інформаційному просторі світу та проведення заходів інформаційної просвіти населення формування у суспільстві демократичної інформаційно-комунікативної культури, здатності розбиратися у достовірності інформації.

4. АКТУАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ДЕРЖАВИ

Основною рисою сучасної мовної ситуації в Україні залишається українсько-російська двомовність, при цьому продовжується звуження сфери функціонування української мови і відчутно посилюється вплив російської мови на всі сфери суспільного життя, що не сприяє зміцненню української національної свідомості. Це обумовлюється як тривалим домінуванням в Україні російської мови, яка й сьогодні впливає на мовну ситуацію у нашій державі, так і відсутністю відповідної мовної політики в незалежній Українській державі, яка б сприяла повноцінному впровадженню української мови як державної в усі сфери суспільного життя. Попри

те, що Закон «Про мови в Українській РСР» вважається чинним і в незалежній Україні, він не виконується, і не встановлює жодних санкцій за порушення державного статусу української мови. Через відсутність належного фінансового, технічного, організаційного забезпечення державні програми підтримки і розвитку української мови не здійснюються, загалом проблема утвердження державної мови поглиблюється. Культурно-мовний чинник у становленні української політичної нації є принциповим питанням. Українська політична нація постає на основі цінностей корінного українського етносу, його мови, символіки, звичаїв, традиційних атрибутів державності. Виходячи з цього українська мова, як мова найбільшого етносу України, має бути мовою громадянства - державною мовою. Крокуючи до мовної спільності, нація буде здобувати додаткові підстави для усвідомлення власної єдності у справі державного будівництва. Поки що політики і суспільство довго й важко йдуть до розуміння мови як основи формування політичної нації, засобу зміцнення національної свідомості. Протягом усього періоду незалежності в Україні мовна проблема є предметом спекуляцій різних політичних сил з метою задоволення власних інтересів. В умовах, коли українська національна свідомість деформована тривалим зовнішнім впливом, продовження спекуляцій з боку політичних сил навколо мовного питання, намагання штучно його загострити, - створення української мовної єдності (яка не заперечує розвиток етнічних мов в середині нації), беззаперечно, є консолідуючим чинником української політичної нації. Потрібна виважена державна мовна політика, яка б передбачала захист і підтримку національної мови й водночас забезпечувала розвиток і функціонування мов етнічних меншин. На усвідомлення суспільством того, що доля української мови – це є, по суті, доля Української держави й нації, має бути спрямована система відповідних заходів. Зокрема, для зміцнення державного статусу української мови першочерговою умовою є прийняття закону

«Про державну українську мову», який регулюватиме особливості функціонування й захисту державної мови. Доцільно створити в Кабінеті Міністрів України Державний департамент мовної політики, який має здійснювати контроль за дотриманням мовного законодавства, організаційно-методичне забезпечення розвитку державної мови і мов національних меншин, постійний моніторинг мовної ситуації в країні. Перспективи подальших розвідок. Виходячи із складності зазначеної проблематики подальшого дослідження потребують правові аспекти функціонування української мови, забезпечення українською мовою різних сфер спілкування у різних регіонах держави, стан науки про українську мову і мовну ситуацію в Україні.

ВИСНОВОК

Історичний шлях розвитку України і української державності надзвичайно складний і тернистий. Державотворчі процеси в Україні мають свої багатовікові корені і продовжуються досі. Проте в різні історичні епохи вони мали характерні властивості, які слід враховувати на сучасному етапі. Зокрема значний інтерес представляють особливості державного будівництва за часів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії в Україні. Політичні лідери зазначених форм державних утворень в Україні досліджуваного періоду намагалися впровадити свої власні принципи управління і часто не враховували попередні надбання у справі розбудови держави, про що необхідно пам’ятати нам в сучасних умовах.

У процесі боротьби за утвердження державності протягом 1917-1920 рр. недооцінювалися соціальні аспекти. А відсутність національної єдності серед населення Наддніпрянської України і, передусім, серед політичної еліти Української держави, суперечки тощо спричинили послаблення Центральної Ради, чим і скористалися інші держави – Німеччина та Росія. Це сприяло утвердженню влади гетьмана при підтримці Німеччини та подекуди встановлення радянської влади, ініційованою “червоною” Росією. Конфронтація представників влади всередині країни, які керувалися різними принципами державотворення й мали різні політичні цілі, переросла у збройну боротьбу за владу. Вже за часів Директорії, в умовах поглиблення кризи, внаслідок відсутності єдності українських сил у справі державного будівництва республіка парламентського типу еволюціонувала до президентської. Директорія фактично набула рис воєнного режиму.

Досвід минулого, що вміщував як позитивні, так і негативні аспекти змін у державі, необхідно враховувати при здійсненні реформування сучасних державних структур і визначенні повноважень, завдань, взаємовідносин різних гілок влади.

Між тим, державотворчі процеси протягом 1917-1920 рр. мало досліджені, хоча досягнення і прорахунки українського державотворення революційної доби сприяли б більш критичному та об’єктивному оцінюванню розбудови держави на сучасному етапі історії України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верстюк В. Історія України: нове бачення / В. Верстюк та ін. / Під ред. В. Смолія. – К.: Україна, 1996. – 494 с.
2. Винниченко В. Відродження нації. – Ч.ІІІ. – К.; Відень, 1920. – С.110.
3. Гнатюк А., Рожик М., Історія встановлення української державності.Львів: центр Європи, 1995. С.320
4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX—XX століття. — К. «Генеза» 1996. - С.217
5. Грушевский М. Очерк истории украинского народа. — К., 1991. – С. 512 [http://ukrknyga.at.ua/load/grushevskij_m_s_ocherk_istorii_ukrainskogo_naroda/9-1-0-1893]
6. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії. — К. «Либідь», 1993. – С. 420
7. Дорошенко Д. Історія України 1917—1923, т. І. Доба Центральної Ради. Т. І- С.437 [http://www.hurtom.com/culture/booksother/7148-doroshenko-d.-storja-ukrani-1917-1923.html]
8. Дорошенко Д. Нарис історії України. — Т. 1—2. — К. «Глобус», 1991. т. І- С.437; т. ІІ- С.423
9. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. — Львів « Глобус», 1993.
10. М.Коваль, С.Кульчицький, Ю.Курносов "Історія України". – Київ «Райдуга», 1992 р. - С.112.
11. Нагаївський І. "Історія української держави XX-го століття". – Київ «Знання», 1993 р. - С.200.

12. Нариси історії державної служби в Україні / Авт. колектив: Аркуша О.Г., Бородін Є.І., Віднянський С.В., Гай-Нижник П.П. та інш. - К.: Ніка-Центр, 2008. - 536 с.
13. Панюк Анатолій, Рожик Микола, Історія становлення української державності. - Львів: центр Європи, 1995. – С.424
14. Н.Полонська-Василенко "Історія України". - Київ, 1993 р. - С.305. [http://www.infoukes.com/ukremb/history/POLONSKA/Title.htm]
15. Реєнт О. Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. / О. Рубльов, О. Реєнт. – К.: Видавничий дім „Альтернативи”, 1999. – С.320
16. Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис / В. Солдатенко. – К. «Либід», 1999. – С.976
17. Субтельний 0."Україна", Київ, "Либідь", 1992 р.
18. Шаповал М. Гетьманщина і Директорія // Вітчизна. – 1996. – № 1 – 2. – С. 135 – 137.
19. Яблонський В. Від влади п’ятьох до диктатури одного. Історико-правовий аналіз Директорії УНР / В. Яблонський. – К.: „Альтпрес”, 2001. – 160 с.